

התקנה אלא שאינו מדינא דגמרא וא"כ מסתבר שלא הנהיגו כן אלא בניזקין. ע' רא"ש פ"ח סוס"י ב. ויש אומרים אף בחצי נזק של שור תם אין מנדים, מאחר שסתם שוורים בחזקת שימור עומדים (עפ"י יש"ש).

ב. יש אומרים שבקנסות המרובים על ההזק, כגון כפל וארבעה וחמשה – אין מועילה תפיסה בזמן הזה, שלא עשו בזה תקנה (רמ"ה, נמו"י). ויש חולקים וסוברים שאין זו תקנה כלל אלא דין הוא שמן התורה מחוייב בדבר אלא שאין מי שיכפנו על כך בחו"ל, ובכגון זה עושה אדם דין לעצמו ומועילה תפיסתו (רא"ש. וכ"כ הר"י מלוניל כו: לענין דמי הבושת אעפ"י שלא חיסרו ממון).

ג. בדיני קנסות, כשהודה המזיק, בין שהניזק תפס קודם שהודה או לאחר שהודה – מוציאים ממנו (ראב"ד). והרמב"ן הקשה הלא אין הודאה הפוטרת אלא בבית דין ועתה שאין לנו סמוכים אינו נפטר, הלכך אין מוציאים ממנו.

[מדברי הרא"ה (בשיטמ"ק מ:): נראה שמועילה תפיסת הניזק שלא ייפטר הלה בהודאתו. ואף בזמן שהיו סמוכים. ושם מדובר בשור תם, ושמה שונה משאר קנסות. וצ"ע].

ומשמתיים את המזיק עד שיסלק אותה חיה שהזיקה (שיהרוג אותו הכלב או החתול. רש"י. וע' גם בדברי רבנו יהונתן כד:).

שור תם שנגח – אין מחייבים אותו לסלקו, אבל הועד – משמתיים. ואפשר שמועד לבהמה אין משמתיים כיון שאם הזיק משלם מלוא הנזק (עפ"י רא"ש. ורש"ל פירש הטעם, שדוקא המסוכן לאדם אסור לקיימו ומנדים עד שיסלקנו).

כל זה בחצי נזק של שור תם, אבל בצרורות – ממון הוא (ומשלם על פי עצמו ומגבים בבבל).

דפים טו – טז

חמשה תמים וחמשה מועדים – נתבאר לעיל ב-ג.

לג. מה דין התשלומים בנוקי החיות הטורפות לסוגיהן?

הואב והארי והדוב והנמר והברדלס והנחש – הרי אלו מועדים (ומשלמים נזק שלם בפעם הראשונה שהזיקו. ואפילו בנשיכה, שלא כבהמה שהיא תמה לענין נשיכה. ערש"י טו:). רבי מאיר אומר: אף הצבוע [ופירשו בגמרא על פי דברי רב יוסף ש'ברדלס' דמתניתין ו'צבוע' דרבי מאיר – מין אחד הם, אלא שזה הזכר וזו הנקבה. ותכונות שונות להם].

רבי אלעזר אומר: בזמן שהם בני תרבות – אינם מועדים. והנחש מועד לעולם. חכמים אינם מחלקים בדבר, והלכה כמותם שאין חילוק בין בני תרבות לשאינם בני תרבות – לעולם הם מועדים (רמ"ה, מובא בנמו"י; רש"ל).

אמר שמואל: ארי ברשות הרבים, דרס ואכל (בהמה, שאכלה מחיים בלא להרגה תחילה) – פטור, כיון שכך דרכו (אם לא בבן תרבות ואליבא דרבי אלעזר. כ"מ בגמרא), הרי זה כשן האוכלת פירות וירקות שפטורה ברשות הרבים. טרף ואכל (= שהרגה ואכלה) – חייב, שאין דרכו בטריפה [כשאוכל, אבל טורף ומניח בחוריו או בשביל גורותיו ולבאותיו].

א. הרמב"ם לא הביא דינו של שמואל (וכבר תמה על כך הרי הלכה כשמואל בדיני, מה גם שלא מצינו חולק בדבריו).

- ב. גם בטריפת אדם יש אופנים שהוא 'שן', בחיות טרף (עתוס' כו. ד"ה רגל ובפני יהושע). משמע בגמרא שהואיל ואין דרך הארי בטריפה כזו – הרי זו 'קרן' ומשלם חצי נזק (וברשות הניזק לרבי טרפון נזק שלם משלם). ואם הועד לכך – משלם נזק שלם [וכן לרבי אלעזר בבני תרבות שהועדו].
- א. וכן כל אחת מהחיות, בדבר שדרכה בכך – מועדת, כגון זאב שטרף ואכל [וכן שאר החיות מלבד הארי. ערא"ש], או ארי שטרף להניח, אבל בנוקים שאין דרכם בכך – משלם חצי נזק (תוס').
- והריא"ז פסק שארי שטרף ואכל משלם נזק שלם, שאמנם זה שינוי אצלו, מכל מקום חיות אלו מועדות מתחילתן (וסוגית הגמרא צ"ב).
- ב. ארי שטרף לגוריו או להניח בחוריו – כתב הריא"ז שפטור ברשות הרבים שבכלל 'שן' הוא. (וכן יש לדקדק קצת מדהעמידו בתחילה המתניא ברפה להניח, וקתני 'שנכנסה לחצר הניזק' – משמע שברשות הרבים פטור).
- ג. נחש שאוכל, הגם שאין לו הנאה במאכל – הרי זה כמו רגל כיון שדרכו בכך (תוס'. וי"א שהוא 'שן').

[נחלקו תנאים (בסנהדרין ב) באותן החיות, האם כל הקודם להרגן זכה (ר' אליעזר) אם לאו (ת"ק), או רק בנחש שאין לו תרבות (רע"ק). ונחלקו אמוראים (שם טו) בדעת רבי אליעזר המתיר להרגן, האם זה רק כשהמיתו או גם כשלא המיתו.

לפירוש ר"ת נחלקו כשהם שמורים בכלוב וכד', אבל בלאו הכי כל הקודם להרגן זכה (עכ"פ לר' אליעזר) אף על פי שמגדלם ומאלפם שלא יזיקו.

וכתב מהרש"ל שנראה שאסור לאדם לגדל בתוך ביתו אותן חיות אפילו לא הזיקו מעולם, מאחר שדרכן לטרוף ומסוכנות לאדם, וביותר לילדים קטנים. אך צדד להתיר בסוף דבריו כאשר מגדלם בביתו מקטנותם והם גם קשורים בשלשלאות].

דף טז

לד. מה בין תם למועד?

התם משלם חצי נזק מגופו. המועד משלם נזק שלם מהעלייה. למאן דאמר חצי נזק – קנס, התם אינו משלם על פי עצמו והמועד משלם על פי עצמו; התם, אין בו תשלומי כור כמועד – מלבד לרבי יוסי הגלילי שאמר תם משלם חצי כופר (כדלעיל טו).

שור תם פטור משלשים של עבד, אם מקרא או מסברא (כדלהלן מב:). יש מי שכתב שלדברי רבי יוסי הגלילי משלם חצי דמי עבד (ראב"ד טו.). ויש חולק (יש"ש מב).

דפים טז – יז

לה. כבוד שעשו לחזקיהו המלך במותו ובקבורתו, כיצד? ואיך עושים עתה לאדם גדול?

וכבוד עשו לו במותו (לחזקיהו המלך) – מלמד שהושיבו ישיבה על קברו (לפי שהרבה תורה בישראל. תוס'). נחלקו רבי נתן וחכמים אם שלשה (ימים) או שבעה / שלשים.